

(gepubliceerd in *Kracht*, december 2008)

Rudi van Dantzig

“Dansen is mijn redding geweest”

Brigit Kooijman

„Voor dansmensen is de soepelheid van het lichaam de graadmeter voor hoe het met je gesteld is. Dus ik vraag me steeds af: Kan ik de trap nog op hollen? Kan ik nog bukken? Loop ik wel rechtop?

Toen ik net kanker had en met een kale kop naar de studio moest, was dat heel moeilijk voor me. Ik was patiënt, je ontmoet medelijden. Ik repeteerde *Romeo en Julia* met het Nationale Ballet, en deed Julia voor hoe ze op de grond moest vallen. Het was vlak na de operatie, waarbij de lymfeklieren waren weggehaald uit mijn oksel. Ik ving, zoals ik gewend was te doen, mijn gewicht op met mijn arm. En opeens een scheurende pijn, die nooit meer is weggegaan. Toch kon ik die eerste tijd nog een heleboel wat ik nu niet meer kan. Op mijn knieën vallen, springen, rennen, meebewegen met de dansers. Het was de manier waarop ik altijd gewerkt heb, heel impulsief. Maar dat is nu voorbij, of ik zou me totaal belachelijk maken.

Eigenlijk was mijn lichaam niet geschikt om te dansen. Ik had een vergroeide rug. Je kon het zien aan de hemdje die mijn moeder voor me breide: op de plek waar mijn ruggengraat uitstak, waren ze altijd versleten. ‘Waarom kun jij dat nou niet?’ riepen mijn ouders. Dan gingen ze met hun neus naar hun knieën, wat mij helemaal niet lukte, en ik voelde me echt een stuntel. Zonder het dansen was ik waarschijnlijk steeds meer vastgegroeid, het is mijn redding geweest.

Toen ik op de hbs de dansfilm *De rode schoentjes* zag, was ik meteen, boem, vertrokken. Het dansersleven, een heleboel jonge, goed gebouwde, mooie mensen die samen naar het buitenland reisden, in hotels zaten, in studio’s en theaters werkten. Als één familie. Maar vooral dat ze niet spraken, en alles met hun ogen en hun bewegingen duidelijk maakten. En de fantastische muziek, de schoonheid van beweging, die wonderbaarlijke lichtheid, die betoverende composities met lichamen. Heel laat, op mijn zeventiende, ben ik balletlessen gaan nemen. Twee jaar later, in 1952, werd ik aangenomen door balletpedagoge Sonia Gaskell. Niet omdat ik zo goed was, maar ze had jongens nodig.

Het is alweer zeven jaar geleden dat ik uit Amerika thuiskwam en een flinke bobbel voelde op mijn borst. Terwijl ik normaal doktersbezoek altijd uitstel - het gaat wel over, denk ik dan - ben ik dit keer meteen naar de huisarts gegaan. Hij liet foto’s maken, en het was borstkanker. De huisarts was stomverbaasd, een man met borstkanker? Hij haalde zijn vrouwelijke collega erbij, die snapte er ook niets van. Ik denk dat het nu veel bekender is geworden, dat er ook steeds meer mannen met borstkanker komen, maar toen had nog nauwelijks iemand ervan gehoord.

Het was zo vervelend, die opmerkingen elke keer weer, en dat ongeloof. Wát, jij, borstkanker? Sommige mensen vroegen aan me of het kwam omdat ik homoseksueel ben. Wat moet ik met zo’n vraag? Misschien is het wel zo, ik weet het niet. In elk geval vind ik mezelf niet verwijfd. Een oude vriendin van de hbs, met wie ik mijn eerste danservaringen

heb opgedaan, barstte in lachen uit toen ze hoorde dat ik borstkanker had en zei: ‘Ja, jij bent ook een beetje een vrouwtje, hè.’ Ze bedoelde het niet rot, ik heb het haar niet nagedragen, maar sindsdien zei ik tegen iedereen dat ik lymfleklierkanker had. Ik heb het jaren volgehouden, maar op een gegeven moment was ik het geliefde, ik vond het ook niet fair tegenover andere mannen met borstkanker.

Het ergste van alles vond ik de voorlichtingsfolders in de ziekenhuizen. Dat was allemaal ‘mevrouw’ dit, ‘mevrouw’ dat. Of ik nou in het Lucasziekenhuis kwam of het Antoni van Leeuwenhoek, mannen met borstkanker bestonden niet. Misschien is dat inmiddels veranderd, maar ik vond het echt schokkend.

Na de bestralingen, de operatie, zeven zware chemokuren en een bloedtransfusie was ik ‘schoon’. Maar de laatste twee jaar ben ik kwakkelend. Soms heel erg vermoeid, en geregeld denk ik: o god, het is mis. Dan laat ik me nakijken door de specialisten, zoals laatst, toen ik bloed in mijn urine had. Maar gelukkig was het niets. Ook mijn geheugen laat te wensen over, wat me bang maakt. Als ik een boek lees, denk ik: wat gebeurde er hiervoor ook alweer? En dan moet ik weer opnieuw beginnen. Elke ochtend belt Toer mij op, Toer van Schayk, die ik al mijn hele dansersleven ken. Hij zegt dat ik de sleutel niet in de deur moet laten zitten aan de binnenkant, omdat hij er anders niet in kan als dat nodig mocht zijn. Dus ik haal nu heel trouw de sleutel uit het slot.

Kanker krijgen was een levensles voor mij, het dwingt me te accepteren dat je aftakelt bij het ouder worden, op allerlei gebieden. Daar hoort voor veel homoseksuele mannen ook eenzaamheid bij. Lesbische vrouwen blijven bij elkaar, ze hebben een ‘vriendenschap’, een kameraderie, terwijl de wereld van de homoseksuele mannen veel oppervlakkiger is, veel meer op uiterlijk en lichamelijk plezier gericht. In *Voor een verloren soldaat* schrijf ik: ‘Ik ben als een dier geworden. Als de koeien, of de schapen. Likkend, zuigend, bijtend, schrikkend. Een uitgehongerd, inhalig dier.’ Er zou echt eens onderzoek gedaan moeten worden naar hoe het komt dat bij homoseksuele mannen als ze ouder worden die seksualiteit zo brandend blijft.

Ik kon in de studio altijd heel erg ondersteboven raken van begenadigde dansers, die natuurlijke en tegelijkertijd bovenmenselijke manier van bewegen zoals ik het ooit droomde te kunnen, maar wat niet voor me was weggelegd. Ik wilde graag dichtbij ze zijn, naar ze kunnen kijken, maar ik heb nooit iets met ze gehad. Anders dan George Balanchine, die drie keer met zijn eerste ballerina trouwde. In elk geval zou ik zoiets nooit zelf hebben geïnitieerd, en als je ouder bent komt van een jong iemand geen initiatief meer. Maar ik zie me ook niet als oude man met een andere oude man samenwonen. Dat is voor mij echt een beetje een schrikbeeld.

Gertjan is al twintig jaar mijn partner, maar hij woont in Vlissingen. Hij is beeldhouwer, daar heeft hij zijn atelier. Toen we elkaar leerden kennen, wilde ik heel graag met hem samenwonen maar hij wilde dat niet. En nu wil ik het ook niet meer. Nu weet ik dat het misgegaan was als we dagelijks met elkaar hadden geleefd. Om gewoon mensen te zien, moet ik dus de deur uit. Tegelijkertijd, als ik op de drempel sta om naar buiten te gaan, moet ik naar adem happen, moed verzamelen.

Als jongetje was ik al met de dood bezig. Ik dacht erover na hoe ik, als ik zou mislukken, uit het leven zou kunnen ontsnappen. Ik had fijne ouders, die zich grote zorgen maakten om mijn toekomst omdat ik heel slecht leerde. ‘Wat moet er van jou terechtkomen?’ zeiden ze. Voor

de oorlog reden er nog schillenboeren door Amsterdam. Een paard voor een houten kar, met zakken eraan waar groente in werd gegooid, die helemaal tot slijm werd, en vreselijk stonk. ‘Wil je dan op de schillenkar eindigen?’ vroegen mijn vader en moeder. Nee, dacht ik. Dan nog liever dood.

Vanaf de tijd dat ik kon dansen waren die doodsgedachten weg. Ook nu nog is het voor mij een levensinjectie, dans. Bezig zijn met jonge mensen, iets waar je in gelooft doorgeven aan een jongere generatie. Daarom ben ik steeds blijven werken, ook toen ik ziek was. Dat heeft me heel erg geholpen, maar langzamerhand wordt het te zwaar. De laatste paar jaar ben ik naar Zuid-Afrika geweest, naar China, Japan, Australië, Nieuw-Zeeland. Soms zes weken lang zware repetities, met voor mij nieuwe dansers. En dan het reizen, totaal kapot kwam ik terug. Dat moet ik niet meer doen, denk ik.

Ja, het zal moeilijk zijn zonder de dans. Maar in een studio werken is nu moeilijker dan thuis zijn en proberen nog wat te schrijven. Ik ben halverwege mijn biografie van Sonia Gaskell, en ik wil nog altijd een roman schrijven over Vincent van Gogh en Arthur Rimbaud, twee kunstenaars die me fascineren en alle twee zulke vreemde levens hebben gehad. Ik heb ontdekt dat ze tegelijkertijd in Londen zijn geweest. Ook heb ik plannen om mijn ervaringen met kanker op te schrijven in een boek. *Mes in de borst* moet het gaan heten.

Ik ken een hoogbejaarde ex-danser die hier vlakbij in een tehuis wegwijnt. Ik zoek hem weleens gaan op, hij viel een keer in slaap terwijl we zaten te praten. Hij is incontinent en zondert zich altijd maar af in zijn eigen kleine kamertje. Voor het bij mij zo ver is, hoop ik dat er een dokter is die me wil helpen, zoals bij Hugo Claus. Al denk ik dat je steeds je grenzen zult verleggen, tot je op een punt komt dat je de kracht en de mogelijkheden niet meer kunt vinden om er een eind aan te maken. Behalve hier over het relinkje van de daktuin te stappen en naar beneden te zeilen.”

Kaders:

- Bio RvD (bijgevoegd)
- info over borstkanker bij mannen